

Sociology of Education

Identifying and Leveling of Effective Factors on the Social Role of the University System based on Interpretive Structural Equations

Fatemeh Esmacelpour Darimi¹ , Esmacel Jafari^{2*} , Amirreza Asnafi³

1. PhD student, Department of Educational Management, Damavand Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Educational Management, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran (Corresponding Author)
3. Assistant Professor, Educational Management Department, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** es.jafari@sbu.ac.ir

Research Paper

Abstract

Receive: 2023/05/08
Accept: 2023/02/07
Published: 2023/07/23

Keywords:

Social Role, University System, Teaching and Learning Social Responsibility, Social Projects.

Article Cite:

Esmacelpour Darimi F, Jafari E, Asnafi A. (2023). Identifying and Leveling of Effective Factors on the Social Role of the University System based on Interpretive Structural Equations, *Sociology of Education*. 9(2): 434-444.

Purpose: Examining the effective factors on the social role of the higher education system can help to improve it. As a result, the aim of this research was identifying and leveling the effective factors on the social role of the university system based on interpretive structural equations.

Methodology: This study was in terms of purpose applied and in terms of implementation method was cross-sectional. The research population in the qualitative section was documents and texts related to research and experts in this field. The numbers of 50 documents and texts were selected by purposive sampling method and numbers of 10 experts were selected as samples by purposive sampling method. The data were collected by taking notes from documents and texts and a survey from experts about the researcher-made questionnaire and were analyzed by the interpretive structural equation method in PLS software.

Findings: The findings showed that the effective factors on the social role of the higher education system were included 11 factors of challenging the university curriculum, promoting forms of social participation, preparing students for public jobs, active citizenship curriculum, teaching and learning social responsibility, research-oriented, social projects, cultivating competent people, eligible citizens development, attention to the views of social stakeholders in the university system and social sensitivity education. The results of interpretive structural equations showed that the factor of promoting forms of social participation was on the first level, the factors of research-oriented and cultivating competent people was on the second level, the factor of teaching and learning social responsibility was on the third level, the factors of challenging the university curriculum and preparing students for public jobs was on the fourth level, the factors of active citizenship curriculum, attention to the views of social stakeholders in the university system and social sensitivity education was on the fifth level, the factor eligible citizens development was on the sixth level and the factor of social projects was on the seventh level, and based on the interpretive structural model of the effective factors on the social role of the university system was designed.

Conclusion: According to the results of the present study, higher education planners and specialists can use the results of this study and use the identified effective factors on the social role of the university system to improve the state of the university and gain a competitive advantage.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2001870.1407>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

شناسایی و سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه بر اساس معادلات ساختاری تفسیری

فاطمه اسماعیل پور دریمی^۱، اسماعیل جعفری^{۲*}، امیررضا اصنافی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۳. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: es.jafari@sbu.ac.ir

چکیده

مقاله تحقیقاتی

هدف: بررسی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام آموزش عالی می‌تواند به بهبود آن کمک نماید. در نتیجه، هدف این پژوهش شناسایی و سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه بر اساس معادلات ساختاری تفسیری بود.

روش‌شناسی: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا مقطعی بود. جامعه پژوهش بخش کیفی اسناد و متون درباره مرتبط با پژوهش و خبرگان این حوزه بودند. تعداد ۵۰ اسناد و متون با روش نمونه‌گیری هدفمند و تعداد ۱۰ نفر از خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با یادداشت‌برداری از اسناد و متون و نظرسنجی از خبرگان درباره پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری و با روش معادلات ساختاری تفسیری در نرم‌افزار PLS تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام آموزش عالی شامل ۱۱ عامل چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی، ترویج اشکال مشارکت اجتماعی، آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی، برنامه‌درسی شهروندی فعال، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پژوهش‌محوری، پروژه‌های اجتماعی، پرورش افراد شایسته، توسعه شهروند واجد شرایط، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی بودند. نتایج معادلات ساختاری تفسیری نشان داد که عامل ترویج اشکال مشارکت اجتماعی در سطح اول، عوامل پژوهش‌محوری و پرورش افراد شایسته در سطح دوم، عامل آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی در سطح سوم، عوامل چالش‌انگیزکردن برنامه‌درسی دانشگاهی و آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی در سطح چهارم، عوامل برنامه‌درسی شهروندی فعال، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی در سطح پنجم، عامل توسعه شهروند واجد شرایط در سطح ششم و عامل پروژه‌های اجتماعی در سطح هفتم قرار داشتند و بر اساس آن مدل ساختاری تفسیری عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه طراحی شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش حاضر، برنامه‌ریزان و متخصصان آموزش عالی می‌توانند از نتایج این پژوهش بهره‌برداری کرده و برای بهبود وضعیت دانشگاه و کسب مزیت رقابتی از عوامل موثر شناسایی شده بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه استفاده نمایند.

دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۸

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۷

انتشار: ۱۴۰۲/۰۵/۰۱

واژگان کلیدی:

نقش اجتماعی، نظام دانشگاه، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پروژه‌های اجتماعی

استناد مقاله:

اسماعیل پور دریمی ف، جعفری ا، اصنافی ا. (۱۴۰۲). شناسایی و سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه بر اساس معادلات ساختاری تفسیری، **جامعه‌شناسی آموزش و پرورش**. ۹(۲): ۴۳۴-۴۴۴.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2001870.1407>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

دانشگاه‌ها به‌عنوان نهادهای بنیادین عمل می‌کنند و می‌توانند مبنای برای یادگیری چگونگی تولید سرمایه باشند. بنابراین، ورود به دانشگاه مرحله جدیدی را در زندگی اجتماعی انسان‌ها ایجاد می‌کند که بر نگرش‌ها، توانمندی‌ها و مهارت‌های آنها در خلق و مدیریت گروه‌های انسانی و سازمانی در آینده تأثیر خواهد گذاشت. در حقیقت، دانشگاه‌ها زمینه مناسبی برای انواع شبکه‌های اجتماعی اعم از رسمی و غیررسمی هستند و بدین ترتیب چگونگی بکارگیری این سرمایه عظیم و شناسایی شاخص‌های اصلی آن در دانشگاه‌ها و توسعه آن می‌تواند پایگاهی محکم برای توسعه آن در نهادهای اجتماعی دیگر باشد (Samani, Shirzad Kobriya and Mahmoudi, 2022). در جامعه مدرن، واقعیت و ایده دانشگاه از جایگاه و مرجعیت مرکزی و حیاتی در رونق فرهنگ و اجتماعی هر ملتی برخوردار است (Baghaei Sarabi and Esmaeili, 2010). نظام‌های آموزشی هر کشوری متناسب با شرایط اجتماعی، فرهنگ و ارزش‌های خود، اهداف و رسالت‌های متنوعی دارد و با تدارک امکانات و تخصیص منابع تلاش می‌کند تا آنها را محقق سازد که از عوامل موثر در آن می‌توان به مدرّس، فراگیران، مدیران شایسته، امکانات و تجهیزات، برنامه‌درسی و محیط اجتماعی اشاره کرد (Moscardini, Strachan and Viasova, 2020). نظام دانشگاهی و آموزش عالی مجموعه‌ای از دوره‌های تحصیلی است که متقاضیان می‌توانند پس از پایان تعلیمات متوسطه به آن راه یابند و هدف‌های نظام دانشگاهی هر کشوری دارای چهار محور اصلی است. ۱. کمک به تحقق هدف‌های اجتماعی از طریق فراهم کردن برابری در استفاده از فرصت‌های آموزش عالی، ۲. برآوردن تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی متناسب با انگیزه‌ها و انتظارات و تحصیلات افراد و تسهیل فرآیند یادگیری مستمر، ۳. پرورش نیروی انسانی متخصص و موردنیاز توسعه کشور و کمک به حل مسائل جامعه و ۴. پیشبرد حرفه‌ای دانش و تولید دانش نو (Sabeti, Sepehr and Ahmadi, 2014). نظام دانشگاهی، نهادی اجتماعی با قدمتی حدود هشتصد سال است و این نهاد در مراحل اولیه خود برای مدت طولانی فقط به فعالیت‌های آموزشی مشغول بود. این نظام به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر تشکیل‌دهنده جوامع پیشرفته و حتی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نقش بسیار مهم و حیاتی در رشد و توسعه همه‌جانبه جوامع ایفا نموده است. در دهه‌های اخیر جوامع به سمت محوریت دانش پیش می‌روند و آموزش عالی مسئولیت سنگینی را در قبال اجتماعی و جامعه جهانی بر دوش خود احساس می‌کند (Roudgarnejad, Kiakojouri and Taheri, 2011). دانشگاه نقطه تلاقی سه قلمرو دانش، قدرت و فرهنگ است. چون که موجب عمق‌بخشی به نگرش‌های علمی و فرهنگی، تعمیق فرهنگ گفتگومدار و کارکرد جمعی، ارتقای تنوع و غنای فرهنگی و توسعه ملی می‌شود. توسعه هر جامعه برآیندی از وضعیت توسعه‌یافتگی نهاد علم و آموزش عالی آن کشور است. بنابراین، یکی از سیاست‌های اصلی کشورهای توسعه‌یافته در سال‌های گذشته افزایش دسترسی به آموزش عالی و همگانی کردن آن بوده است. آموزش عالی باید بتواند افراد را برای زندگی فردی و اجتماعی در آینده آماده کند، اما آنچه از واقعیات مشخص است اینکه جامعه‌پذیری در دانشگاه، انتقال فرهنگ و تربیت انسان‌های آکادمیک چندان موفق نبوده است (Parsamoein, 2018). اجتماعی شدن یا جامعه‌پذیری به معنای انطباق و آشناسازی با جامعه است و به فرآیندی اشاره دارد که در آن افراد ویژگی‌هایی کسب کنند که شایسته عضویت در جامعه باشند (Dominguez-Gomez, Pinto and Gonzalez-Gomez, 2021).

پاسخگویی و مسئولیت دانشگاه‌ها در قبال جامعه در ابعاد و زمینه‌های گوناگون آن ناظر بر تعریف و تقویت نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جامعه محلی، ملی و بین‌المللی است. بنابراین، اجتماعی‌تر شدن دانشگاه‌ها در میان مباحث، بیانیه‌ها و همایش‌ها مشهودتر شده که هدف آن این است که علم باید در خدمت پیشرفت، صلح و توسعه محلی، ملی و بین‌المللی باشد (Hossein Gholizadeh, 2011). یکی از مسئولیت‌های مهم دانشگاه خدمت به جامعه و کوشش برای ایجاد پیوند میان دنیای تحقیق و دنیای کسب‌وکار، ارتباط باز و فعالانه با جامعه و معرفی تخصص‌ها و قابلیت‌های موجود در دانشگاه به جامعه، اشاعه و اشتراک دانش در جامعه از طریق درگیر شدن افراد دانش‌محور در موقعیت‌های اجتماعی است (Leko Simic, Sharma and Kadlec, 2022). امروزه نیاز است که نظام دانشگاهی خود را با انتظارات جامعه البته در چارچوب رعایت استانداردهای اخلاقی، بی‌طرفی‌های سیاسی، قابلیت‌های انتقادی، تبیین مسایل جامعه و دنیای کار، پایه‌ریزی جهت‌گیری‌های بلندمدت بر مبنای نیازها و اهداف اجتماعی، احترام به فرهنگ‌ها و حمایت محیطی همسو نماید (Coelho and Menezes, 2021). دانشی برخاسته از برنامه‌درسی در نظام دانشگاهی برای بهبود دموکراسی و زندگی مدنی با پرداختن به مشکلات مشترک شهروندان لازمه برنامه‌درسی نظام دانشگاهی است و این نظام باید شهروندان را از طریق تلاش‌های مستقیم برای بهبود عملکرد دموکراتیک و مدنی در سطح ملی و بین‌المللی آماده کند (Hollister, Wilson and Levine, 2018). امروزه بیش از نیمی از دانشجویان مقطع کارشناسی در خدمات اجتماعی یا دیگر فعالیت‌های مدنی شرکت می‌کنند. بنابراین، هدف این است که عملاً دانشجویان در معرض این موقعیت بگیرند و تجربه مستقیمی در زمینه خدمات اجتماعی داشته باشند. از آنجایی که فعالیت‌های مشارکت مدنی به سرعت در حال گسترش است و ثابت شده که هر دانشجو، انعکاس متعدد و تجربیات ارزنده‌ای در خدمات اجتماعی خواهد داشت و این تجربیات به ایجاد تأثیر بیشتر بر توسعه دانش دانشجویان و دستیابی به بهبود فرهنگ اجتماعی منجر خواهد شد (Hoyt and Hollister, 2014).

با اینکه پژوهشی درباره نقش اجتماعی نظام دانشگاهی انجام نشده است، اما در ادامه نتایج مهم‌ترین پژوهش‌ها در این زمینه گزارش می‌شوند. Abdolvahabi, Roshanaie, Ahmadi and Jamali Ashtiani (2022) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل اجتماعی موثر بر ارتقای نقش سازمانی دانشگاه شامل الگوهای زنان موفق، حمایت سازمان، سرایت نقش، رضایت شغلی و شرایط استخدامی بودند. Semnani, Hanifi and Sharifi (2021) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل موثر بر مولفه‌های سرمایه اجتماعی در آموزش و پرورش شامل مقوله هویت اجتماعی با مولفه‌های خانوادگی، فردی و فرهنگی، مقوله شبکه اجتماعی با مولفه‌های روابط اجتماعی و مناسبات اجتماعی، مقوله مشارکت اجتماعی با مولفه‌های فعالیت‌های اجتماعی و فعالیت‌های سیاسی، مقوله آسیب‌های اجتماعی با مولفه‌های بی‌اعتمادی اجتماعی و هنجارهای اجتماعی، مقوله آگاهی اجتماعی با مولفه‌های دانش اجتماعی و توسعه ارزش‌های اجتماعی و مقوله مسئولیت‌پذیری اجتماعی

با مولفه‌های انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی بودند. Koochi Nasrabadi, Hamami and Abidi (2016) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل اجتماعی موثر بر اعتماد شهروندان نسبت به سازمان‌های شهری شامل ارزیابی کیفیت شهرداری، ارزیابی عملکرد شهرداری و مشارکت مدنی بودند. Hossein Gholizadeh (2011) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که برای تناسب آموزش عالی با تاکید بر نقش اجتماعی دانشگاه در جامعه دانش‌محور باید به مولفه‌ها و عوامل تناسب آموزش، تناسب پژوهش، تناسب دانش، تناسب رشته، تناسب تخصص، ساختار و مدیریت، نظام سنجش و ثبت حقوقی، جنبه‌های مالی و اقتصادی، فرهنگ دانشگاهی و سیاست‌های آموزشی و پژوهشی توجه کرد. Baghaei Sarabi and Esmaceli (2010) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل اجتماعی موثر بر هویت اجتماعی دانشجویان به ترتیب شامل فرهنگ دانشگاهی، سرمایه فرهنگی و انگیزه‌های تحصیلی بودند. Avarideh and Elmi (2010) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که احساس تعلق اجتماعی و مشکلات اقتصادی نقش موثری در تشکلهای و نهادهای اجتماعی و فرهنگی داشت.

دانشگاه‌ها در پیشبرد امور آموزشی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشور نقش مهمی دارند و دانشگاه‌ها یکی از پیچیده‌ترین و متحول‌ترین نظام‌ها هستند که در توسعه همه‌جانبه جامعه به‌ویژه در بخش اجتماعی جایگاه ویژه و ممتازی دارند. چون که این نظام آموزشی کانون پرورش و تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد و مرکز تولید علم و کسب مهارت‌های اجتماعی و فنی است و از اهمیت والایی برای کمک به توسعه همه‌جانبه کشور به‌ویژه در بخش اجتماعی برخوردار است. امروزه پذیرفته شده که نظام آموزشی باید پاسخگو باشد و مسئولیت خود در قبال جامعه محلی، ملی و بین‌المللی را قبول نماید و بر همین اساس ضروری است که بررسی شود که این نظام و برنامه آن باید دارای چه ویژگی‌هایی باشد که بتواند نقش اجتماعی دانشگاه را برجسته نماید. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه پژوهش‌های اندکی درباره نقش اجتماعی نظام دانشگاهی انجام شده است و پژوهشی عوامل موثر بر نقش اجتماعی آن را بررسی نموده است و امید است که این پژوهش بتواند با شناسایی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی به متخصصان، مسئولان و برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی کمک شایانی در جهت بهبود نقش اجتماعی نظام دانشگاه از طریق عوامل شناسایی شده کند. در نتیجه، هدف این پژوهش شناسایی و سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه بر اساس معادلات ساختاری تفسیری بود.

روش‌شناسی

این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا مقطعی بود. جامعه پژوهش بخش کیفی اسناد و متون درباره مرتبط با پژوهش و خبرگان این حوزه بودند. تعداد ۵۰ اسناد و متون با روش نمونه‌گیری هدفمند و تعداد ۱۰ نفر از خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. به عبارت دیگر، در فاز اول کلیه پژوهش‌های موجود مرتبط با نقش اجتماعی دانشگاه در قالب مقاله‌ها، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها و در فاز دوم خبرگان حوزه مسئولیت‌پذیری اجتماعی نظام دانشگاهی جهت سطح‌بندی عوامل موثر شرکت داشتند. در روش نمونه‌گیری هدفمند، نمونه‌ها با توجه ملاک‌هایی انتخاب می‌شوند که اسناد و متون در صورت مرتبط بودن با عنوان پژوهش حاضر یعنی داشتن مطالبی درباره نقش اجتماعی نظام دانشگاهی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. همچنین، خبرگان در صورت داشتن روزه مناسب و مرتبط با عنوان پژوهش حاضر یا انجام فعالیت‌های اجرایی برجسته در راستای نقش اجتماعی دانشگاه به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

جهت گردآوری داده‌ها در مرحله نخست با استفاده از چک‌لیست‌های محقق‌ساخته و یادداشت‌برداری از اسناد و متون اقدام به گردآوری عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی شد. در مرحله دوم با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته درباره عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی اقدام به نظرسنجی از خبرگان شد و سپس با استفاده از تصمیم‌گیری چندمعیاره اقدام به سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی شد. تصمیم‌گیری چندمعیاره فرآیند یادگیری تعاملی است که از طریق تفسیر نظرات گروهی از خبرگان به چگونگی ارتباط بین مفاهیم یک مساله می‌پردازد و ساختاری جامع از مجموعه پیچیده‌ای از مفاهیم ایجاد می‌کند و افزون بر آن تقدم و تأخر تاثیرگذاری عناصر بر یکدیگر، جهت و شدت رابطه عناصر یک مجموعه پیچیده را در ساختار سلسله‌مراتبی تعیین می‌کند. مراحل تصمیم‌گیری چندمعیاره شامل موارد زیر است. ۱. تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری که عوامل شناسایی شده وارد آن می‌شوند. در این ماتریس اگر عنصر سطر i منجر به ستون j شود حرف V ؛ اگر عنصر ستون j منجر به سطر i شود حرف A و در صورتی که این رابطه دو طرفه باشد حرف X و اگر ارتباطی نباشد حرف O قرار داده می‌شود. از آن‌جا که در این تحقیق برای پر کردن پرسشنامه‌ها از چند خبره استفاده شد برای تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری از روش مد بر اساس بیش‌ترین فراوانی استفاده شد. ۲. تشکیل ماتریس دستیابی اولیه (RM) که این ماتریس با تبدیل نمادهای روابط ماتریس SSIM به اعداد صفر و یک تشکیل می‌یابد. ۳. تشکیل ماتریس دستیابی نهایی؛ پس از اینکه ماتریس دستیابی اولیه به‌دست آمد، باید سازگاری درونی آن برقرار شود. به عنوان نمونه اگر عامل ۱ منجر به عامل ۲ شود و عامل ۲ هم منجر به عامل ۳ شود، باید عامل ۱ نیز منجر به عامل ۳ شود و اگر در ماتریس دستیابی این حالت برقرار نبود، باید ماتریس اصلاح‌شده و روابطی که از قلم افتاده جایگزین شوند. برای سازگاری ماتریس روش‌های مختلفی پیشنهاد شده که در اینجا به دو روش کلی اشاره می‌شود: روش اول: تعدادی از محققان بر این عقیده‌اند که پس از جمع‌آوری نظرات خبرگان و به‌دست آوردن ماتریس‌های SSIM و دستیابی، در صورتی که ناسازگاری درون ماتریس دستیابی مشاهده شد، باید دوباره پرسشنامه به وسیله خبرگان پر شود و آنگاه دوباره سازگاری ماتریس دستیابی چک شود و این کار آنقدر باید ادامه پیدا کند تا اینکه سازگاری برقرار شود. روش دوم: در این روش از قوانین ریاضی برای ایجاد سازگاری در ماتریس دستیابی استفاده می‌شود، به این صورت که ماتریس دستیابی را به توان $(K+1)$ می‌رساند و $1 \leq K$ می‌باشد. البته عملیات به توان رساندن ماتریس باید طبق قاعده $1 \times 1 = 1$ و $1 + 1 = 1$ باشد. ۴. تعیین سطح و اولویت متغیرها؛ پس از تعیین مجموعه‌ی دستیابی و مجموعه‌ی پیش‌نیاز برای هر عامل و تعیین مجموعه مشترک، سطح‌بندی عوامل انجام می‌شود. مجموعه‌ی دستیابی، مجموعه‌ای است که در آن سطرها به‌صورت یک ظاهر شده باشند و مجموعه پیش‌نیاز، مجموعه‌ای است که در آن ستون‌ها به‌صورت یک ظاهر شده باشند. با به‌دست آوردن اشتراک این دو مجموعه، مجموعه‌ی

مشترک به دست می‌آید. اگر عوامل مجموعه مشترک با مجموعه‌ی دستیابی یکسان باشد، سطح اول اولویت را به خود اختصاص می‌دهند. با حذف این عوامل و تکرار این مرحله برای سایر عوامل، سطح تمام عوامل تعیین می‌شود. ۵. ترسیم مدل ساختاری تفسیری؛ بر اساس سطوح تعیین شده و ماتریس دستیابی نهایی، مدل ترسیم می‌شود. ۶- تجزیه و تحلیل قدرت نفوذ - وابستگی؛ جمع سطری مقادیر در ماتریس دستیابی نهایی برای هر عنصر بیانگر میزان نفوذ و جمع ستونی نشان‌گر میزان وابستگی بود. بر اساس قدرت نفوذ و وابستگی، چهار گروه از عناصر قابل شامل مستقل (عواملی که دارای قدرت نفوذ و وابستگی ضعیف باشند)، وابسته (عواملی که دارای قدرت نفوذ ضعیف و وابستگی شدید باشند)، متصل (عواملی که دارای قدرت نفوذ و وابستگی شدید باشند) و مستقل کلیدی (عواملی که دارای قدرت نفوذ شدید و وابستگی ضعیف باشند) شناسایی می‌شود.

روند اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از مرور اسناد و متون عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی، عوامل هر یک از آنها با استفاده از چک‌لیست‌های محقق ساخته ثبت و یادداشت شد. سپس اقدام به شناسایی خبرگان برای بررسی نظرهای آنان درباره عوامل شناسایی شده شد. لازم به ذکر است که موافقت خبرگان برای شرکت در پژوهش اخذ و قبل از آن برای آنها اهمیت و ضرورت پژوهش بیان شد. در نهایت، داده‌ها پس از یادداشت‌برداری از اسناد و متون و نظرسنجی از خبرگان درباره پرسشنامه محقق ساخته با روش معادلات ساختاری تفسیری در نرم‌افزار PLS تحلیل شدند.

یافته‌ها

نتایج شناسایی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. نتایج شناسایی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی

ردیف	عوامل	منابع
۱	چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی	Altbach et al (2009), Parsons (2004), Stromquist (2007), Vasilescu et al (2018), Singh (2012), Mousavi, et al (2020)
۲	ترویج اشکال مشارکت اجتماعی	UNESCO (1995), Brennan et al (2018), Leathwood (2014), Castells (2001), Savage (2015), Brown and Lauder (2011)
۳	آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی	Hollister (2012), Hollister et al (2006, 2008), Ehrlich (2000), Musil (2009), Youniss and Levine (2019)
۴	برنامه‌درسی شهروندی فعال	Ostrander and Portney (2017), Hollister et al (2008), Hoyt and Hollister (2014), Watson et al (2011)
۵	آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی	Millican and Bourner (2011), Reason and Hemer (2015), Torney-Purta et al (2015), Wong and Green (2016), Torney-Purta et al (2015), Steinberg et al (2011)
۶	پژوهش محوری	The University of Manchester (2012), Crane et al (2013), Academic Ranking of World Universities (2016), Allen et al (2015), Fitzgerald and Caro (2016), O'Reilly (2012), Sanz et al (2015), Ziegler and Scharf (2013)
۷	پروژه‌های اجتماعی	Feagan and Rossiter (2011), Strier (2014), Smith and Lewis (2011), Ostrander and Chapin-Hogue (2011), Jules and Good (2014), Ikas and Wagner (2009), Putnam et al (2016)
۸	پرورش افراد شایسته	Lieberman (2016), Yu et al (2014), Guo et al (2015), Zhang (2015), Xie (2017), Pei (2017), Abbaspour et al (2019)
۹	توسعه شهروند واجد شرایط	Alzyoud and Bani-Hani (2015), Dima et al (2013), Vasilescu et al (2018), Wright (2002), Li and Wang (2009), Vazquez et al (2014)
۱۰	توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی	Godfrey et al (2009), Cheng et al (2014), Brammer and Millington (2018), Alzyoud (2015), Vallaes (2019)
۱۱	آموزش حساسیت اجتماعی	Yu et al (2014), Cui (2010), Peng (2013), Zhong (2012), Teaching Affairs Office of Beijing Normal University (2015)

طبق نتایج جدول ۱، عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام آموزش عالی شامل ۱۱ عامل چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی، ترویج اشکال مشارکت اجتماعی، آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی، برنامه‌درسی شهروندی فعال، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پژوهش محوری، پروژه‌های اجتماعی، پرورش افراد

شایسته، توسعه شهروند واجد شرایط، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی بودند. نتایج ماتریس خودتعاملی ساختاری برای سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جدول ۲ ارائه شد.

جدول ۲. نتایج ماتریس خودتعاملی ساختاری برای سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی

ردیف	عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی	-	V	A	O	V	V	O	V	X	O	A
۲	ترویج اشکال مشارکت اجتماعی	-	-	A	O	A	A	O	A	O	A	A
۳	آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی	-	-	-	X	V	V	A	V	X	X	A
۴	برنامه‌درسی شهروندی فعال	-	-	-	-	O	O	O	O	V	X	O
۵	آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی	-	-	-	-	-	X	O	V	O	A	A
۶	پژوهش محوری	-	-	-	-	-	-	A	X	O	A	A
۷	پروژه‌های اجتماعی	-	-	-	-	-	-	-	V	V	O	X
۸	پرورش افراد شایسته	-	-	-	-	-	-	-	-	A	A	A
۹	توسعه شهروند واجد شرایط	-	-	-	-	-	-	-	-	-	O	A
۱۰	توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X
۱۱	آموزش حساسیت اجتماعی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

طبق نتایج جدول ۲، نوع ارتباط دو به دو عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی مشخص است؛ به طوری که اگر عنصر سطر i منجر به ستون j شود حرف V ؛ اگر عنصر ستون j منجر به سطر i شود حرف A و در صورتی که این رابطه دو طرفه باشد حرف X و اگر ارتباطی نباشد حرف O قرار داده می‌شود. در مرحله بعد معادلات ساختاری تفسیری باید نمادها به صفر و یک تبدیل شوند. بنابراین، نتایج ماتریس دستیابی اولیه عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. نتایج ماتریس دستیابی اولیه عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی

ردیف	عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	ترویج اشکال مشارکت اجتماعی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۳	آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۴	برنامه‌درسی شهروندی فعال	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۵	آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۶	پژوهش محوری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۷	پروژه‌های اجتماعی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۸	پرورش افراد شایسته	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۹	توسعه شهروند واجد شرایط	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۰	توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۱	آموزش حساسیت اجتماعی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

طبق نتایج جدول ۳، نتایج ماتریس دستیابی اولیه قابل مشاهده است و بر اساس آن باید نتایج ماتریس دستیابی نهایی ترسیم شود که در آن اگر A بر B موثر باشد و B نیز بر C موثر باشد، آنگاه A نیز بر C موثر می‌باشد. بنابراین، نتایج ماتریس دستیابی نهایی برای عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جدول ۴ ارائه شد.

جدول ۴. نتایج ماتریس دستیابی نهایی برای عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی

ردیف	عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	نفوذ
۱	چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۶
۲	ترویج اشکال مشارکت اجتماعی	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۹
۳	آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۸
۴	برنامه‌درسی شهروندی فعال	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۶
۵	آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۵
۶	پژوهش محوری	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷
۷	پروژه‌های اجتماعی	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷
۸	پرورش افراد شایسته	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۹
۹	توسعه شهروند واجد شرایط	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۶
۱۰	توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۸
۱۱	آموزش حساسیت اجتماعی	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۹
	وابستگی	۸	۴	۵	۶	۸	۸	۶	۶	۸	۶	۷	۱۱

طبق نتایج جدول ۴، نتایج ماتریس دستیابی نهایی قابل مشاهده است و بر اساس آن باید مجموعه دستیابی، پیش‌نیاز و مشترک مشخص شود. بنابراین، نتایج سطح‌بندی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی در جدول ۵ و شکل ۱ ارائه شد.

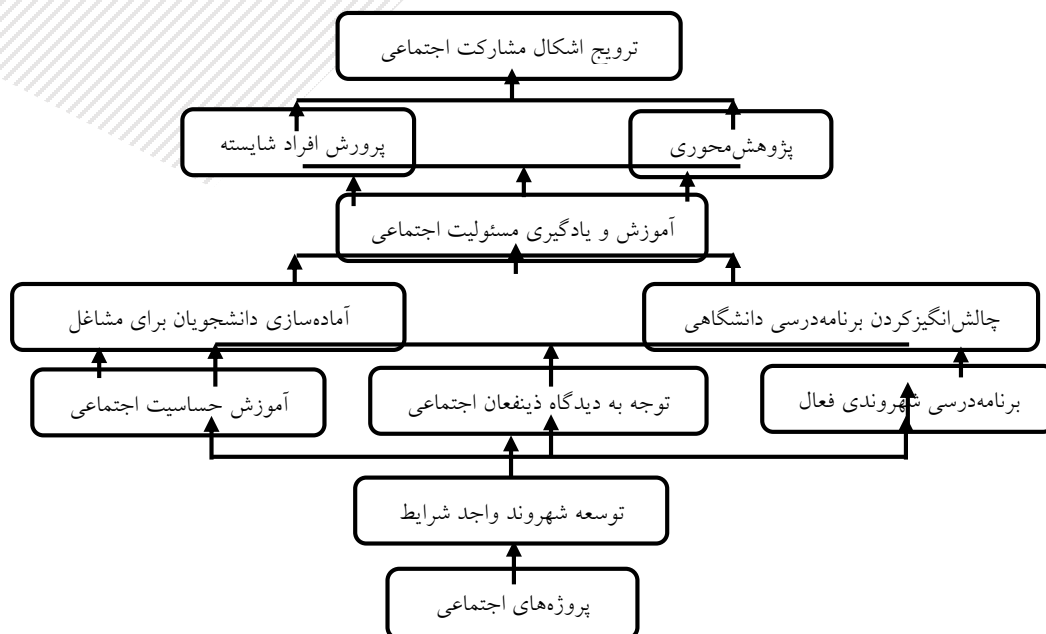
جدول ۵. نتایج سطح‌بندی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی

ردیف	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش‌نیاز	مجموعه مشترک	سطح
۱	۳،۴،۶،۸،۱۰،۱۱	۱۱-۹-۸-۷-۶-۴-۳-۲		
۲	۱۱-۹-۸-۷-۶-۵-۴-۲-۱	۱۱-۸-۶-۲	۱۱-۸-۶-۲	
۳	۱۱-۱۰-۸-۶-۴-۳-۱	۱۱-۱۰-۵-۳-۱		
۴	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۳-۱	۱۱-۱۰-۹-۸-۶-۵-۴-۲-۱		
۵	۱۱-۱۰-۹-۴-۳	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۴-۳-۲		
۶	۱۱-۱۰-۹-۶-۵-۴-۲-۱	۱۰-۹-۸-۷-۶-۳-۲-۱		اول
۷	۱۱-۹-۸-۷-۶-۵-۱	۱۱-۱۰-۸-۷-۴-۲		
۸	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۵-۴-۲-۱	۸-۷-۳-۲-۱		
۹	۱۱-۹-۸-۶-۴-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴-۲		
۱۰	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴-۳	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۳-۱		
۱۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۵-۳-۲-۱	۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۶-۵-۴-۳-۲-۱		
۱	۳،۴،۶،۸،۱۰،۱۱	۱۱-۹-۸-۷-۶-۴-۳		
۳	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۴-۳-۱	۱۱-۱۰-۵-۳-۱	۱۱-۱۰-۵-۳-۱	
۴	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۳-۱	۱۱-۱۰-۹-۸-۶-۵-۴-۱		
۵	۱۱-۱۰-۹-۴-۳	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۴-۳		
۶	۱۱-۱۰-۹-۶-۵-۴-۱	۱۰-۹-۸-۷-۶-۳-۱		دوم
۷	۱۱-۹-۸-۷-۶-۵-۱	۱۱-۱۰-۸-۷-۴		
۸	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۵-۴-۱	۸-۷-۳-۱		
۹	۱۱-۹-۸-۶-۴-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴		
۱۰	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴-۳	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۳-۱		
۱۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۵-۳-۱	۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۶-۵-۴-۳-۱		
۱	۳،۴،۶،۸،۱۰،۱۱	۱۱-۹-۸-۷-۶-۴		سوم

	۱۱-۱۰-۹-۸-۶-۵-۴-۱	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۱	۴
	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۴	۱۱-۱۰-۹-۴	۵
	۱۰-۹-۸-۷-۶-۱	۱۱-۱۰-۹-۶-۵-۴-۱	۶
	۱۱-۱۰-۸-۷-۴	۱۱-۹-۸-۷-۶-۵-۱	۷
	۸-۷-۱	۱۱-۱۰-۸-۷-۶-۵-۴-۱	۸
	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	۱۱-۹-۸-۶-۴-۱	۹
	۱۱-۱۰-۸-۶-۵-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	۱۰
	۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۶-۵-۴-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۵-۱	۱۱
	۱۱-۹-۷-۶-۴	۳،۴،۶،۱۰،۱۱	۱
	۱۱-۱۰-۹-۶-۵-۴-۱	۱۱-۱۰-۶-۵-۱	۴
	۱۱-۱۰-۷-۶-۴	۱۱-۱۰-۹-۴	۵
چهارم	۱۰-۹-۷-۶-۱	۱۱-۱۰-۹-۶-۵-۴-۱	۶
	۱۱-۱۰-۷-۴	۱۱-۹-۷-۶-۵-۱	۷
	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	۱۱-۹-۶-۴-۱	۹
	۱۱-۱۰-۶-۵-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	۱۰
	۱۱-۱۰-۹-۷-۵-۱	۱۱-۱۰-۹-۷-۵-۱	۱۱
	۹-۷-۶-۴	۳،۴،۶،۱۰	۱
	۱۰-۶-۵-۱	۱۰-۶-۵-۱	۴
	۱۰-۷-۶-۴	۱۰-۹-۴	۵
پنجم	۱۰-۹-۷-۶-۱	۱۰-۹-۶-۵-۴-۱	۶
	۱۰-۷-۴	-۹-۷-۶-۵-۱	۷
	-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	-۹-۶-۴-۱	۹
	-۱۰-۶-۵-۱	-۱۰-۹-۷-۶-۵-۴	۱۰
	۹-۷-۶	۳،۶،۱۰	۱
	۱۰-۷-۶-	۱۰-۹-	۵
ششم	۱۰-۹-۷-۶-۱	۱۰-۹-۶-۵-۱	۶
	۱۰-۷-	-۹-۷-۶-۵-۱	۷
	-۱۰-۹-۷-۶-۵-	-۹-۶--۱	۹
	۱۰-۶-۵	-۱۰-۹-۷-۶-۵-	۱۰
	۹-۷-۶	۳،۶	۱
	-۷-۶-	-۹-	۵
هفتم	۹-۷-۶-۱	۹-۶-۵-۱	۶
	۷-	-۹-۷-۶-۵-۱	۷
	-۹-۷-۶-۵-	-۹-۶--۱	۹
	۹-۶	۳،۶	۱
هشتم	۶	-۶-	۵
	۹-۶-۱	۹-۶-۵-۱	۶
	-۹-۶-۵-	-۹-۶--۱	۹
نهم	۹	۹	۱
	۹	-۹-۱	۹

سطح ۱

سطح ۷

شکل ۱. نتایج سطح‌بندی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی بر اساس معادلات ساختاری تفسیری

طبق نتایج جدول ۵ و شکل ۱، نتایج معادلات ساختاری تفسیری نشان داد که عامل ترویج اشکال مشارکت اجتماعی در سطح اول، عوامل پژوهش محوری و پرورش افراد شایسته در سطح دوم، عامل آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی در سطح سوم، عوامل چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی و آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی در سطح چهارم، عوامل برنامه‌درسی شهروندی فعال، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی در سطح پنجم، عامل توسعه شهروند واجد شرایط در سطح ششم و عامل پروژه‌های اجتماعی در سطح هفتم قرار داشتند و بر اساس آن مدل ساختاری تفسیری عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه طراحی شد.

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت نقش اجتماعی آموزش عالی در جامعه، هدف این پژوهش شناسایی و سطح‌بندی عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه بر اساس معادلات ساختاری تفسیری بود.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام آموزش عالی شامل ۱۱ عامل چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی، ترویج اشکال مشارکت اجتماعی، آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی، برنامه‌درسی شهروندی فعال، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پژوهش محوری، پروژه‌های اجتماعی، پرورش افراد شایسته، توسعه شهروند واجد شرایط، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی بودند. نتایج معادلات ساختاری تفسیری نشان داد که عامل ترویج اشکال مشارکت اجتماعی در سطح اول، عوامل پژوهش محوری و پرورش افراد شایسته در سطح دوم، عامل آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی در سطح سوم، عوامل چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی و آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی در سطح چهارم، عوامل برنامه‌درسی شهروندی فعال، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی و آموزش حساسیت اجتماعی در سطح پنجم، عامل توسعه شهروند واجد شرایط در سطح ششم و عامل پروژه‌های اجتماعی در سطح هفتم قرار داشتند و بر اساس آن مدل ساختاری تفسیری عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه طراحی شد. پژوهشی درباره عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی و سطح‌بندی و اولویت‌بندی آنها یافت نشد، اما نتایج این مطالعه را از جهاتی می‌توان همسو با نتایج مطالعه‌های Abdolvahabi et al (2022)، Semnani et al (2021)، Koochi Nasrabadi et al (2016)، Hossein Gholizadeh (2011) و Baghaei Sarabi and Esmaili (2010) بودند.

با توجه به نتایج عوامل موثر بر نقش اجتماعی نظام دانشگاهی به‌ترتیب شامل پروژه‌های اجتماعی، توسعه شهروند واجد شرایط، برنامه‌درسی شهروندی فعال، توجه به دیدگاه ذینفعان اجتماعی در نظام دانشگاهی، آموزش حساسیت اجتماعی، چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی، آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پژوهش محوری، پرورش افراد شایسته و ترویج اشکال مشارکت اجتماعی بودند. بنابراین، می‌توان اذعان کرد که عوامل کلیدی موثر بر گسترش نقش اجتماعی نظام دانشگاهی خروج چیدمان و مواجهه دانشگاه‌ها از دیوارهای بسته‌شده به محیط اجتماعی است که برای این منظور می‌توان از گسترش پروژه‌های اجتماعی بهره برد. در این زمینه Butcher, Bezzina and Moran (2011) انواع مختلف مشارکت، مدل‌های عمل و دامنه‌های مختلف فعالیت‌ها به

خودی خود ساخت‌وساز پیچیده و پویای جامعه دانشگاهی را در معرض تفاسیر گوناگون قرار داده است. در نتیجه، بازنمایی‌های مختلفی از جامعه ممکن است در ادراکات مردم چندگانگی ایجاد کند. بنابراین، گسترش پروژه‌ها می‌تواند باعث ادراک مناسب جامعه از نقش اجتماعی نظام دانشگاه شود. Brown-Luthango (2013) نیز معتقد است که تغییرهای فزاینده مشارکت بین دانشگاه و جامعه در دهه‌های اخیر پاسخی به تغییرهای گسترده در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و نهادی می‌باشد. این تغییرها بر فرهنگ سازمانی و دانشگاهی موسسه‌های تحقیقاتی آموزش عالی تاثیر گذاشته است و تحقیقات دانشگاهی از طریق برنامه‌ها و فعالیت‌های جدیدی که آغاز کردند نوع جدیدی از آزمایش‌ها را ترویج دادند. Alzyoud and Bani-Hani (2015) نیز در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تربیت و توسعه شهروند واجد شرایط از دیگر ابعاد و عواملی بود که دارای اولویت اساسی در گسترش نقش اجتماعی دانشگاه می‌باشد. در شرایطی که جهان با چالش‌های فزاینده‌ای در اقتصاد، جامعه و فرهنگ مواجه است و محیط‌زیست، مسئولیت اجتماعی دانشگاه به موضوع اصلی تبدیل شده است، آموزش عالی و دانشگاه‌ها باید به‌طور فعال به تغییرهای اجتماعی پاسخ دهند و مسئولیت بازسازی و ارتقای توسعه اجتماعی را برعهده بگیرند. همچنین، برنامه‌های آموزشی دانشگاه باید برنامه‌های خدماتی و توسعه شهروندی را ترویج دهند تا درک ما از توسعه شهروندی افزایش یابد. برای اینکه این تجربه‌ها به اشتراک گذاشته شوند باید در دنیایی که زندگی می‌کنیم دانشجویانی با مسئولیت اجتماعی بالا تربیت کنیم. Dima, Vasilache, Ghinea and Agoston (2013) معتقد بودند در شرایطی که جهان با مشکلات عظیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی مواجه است، مسئولیت اجتماعی دانشگاه بسیار مهم است. بحث در بخش آموزش عالی بر اساس اعتقادی که دانشگاه‌ها دارند، تعهدات برای رسیدگی به این چالش‌ها و راه حل‌ها به‌گونه‌ای که جهان ما را بیشتر عادلانه، فراگیر، صلح‌آمیز و پایدار کند، بسیار مهم و ضروری می‌باشد. باید نظام دانشگاهی به سوی بهبودی اجتماعی از طریق ادغام سیاست‌های مسئولیت اجتماعی، مدیریت نهادی، تدریس، تحقیق، خدمات و فعالیت‌های عمومی گام بردارد. این بدان معنا است که دانشگاه باید به‌طور فعال به تغییرهای اجتماعی پاسخ دهد و مسئولیت بازسازی و ارتقای توسعه اجتماعی را برعهده بگیرد که این مهم جز با تربیت و توسعه شهروند واجد شرایط امکان‌پذیر نیست. شهروندی فعال تربیت می‌شود که ابتدا دغدغه‌مند باشد و در مراحل بعدی بتواند عملکرد اجتماعی بهتری از خود نشان دهد. بنابراین، فرآیند مسئولیت‌پذیری اجتماعی و برجسته‌کردن نقش اجتماعی نظام دانشگاهی یک مساله حساس و مهم است. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه پایداری در کسب‌وکار به‌طور فزاینده‌ای باید از طریق توجه به دیدگاه ذینفعان برنامه‌درسی دانشگاهی تحقق یابد. ایده اساسی این وجه از نقش اجتماعی دانشگاه‌ها از اینجا نشأت می‌گیرد که گروه‌های ذینفع در انجام کسب‌وکارها نسبت به شرکت‌هایی که غیرمسئول هستند گستره فعالیت تجاری زیادی دارند و مستعد این هستند که با انتقال دیدگاه‌های خود به نظام دانشگاهی باعث بالا رفتن تعهد کاری کارکنان خود، پرورش وفاداری و کسب محبوبیت در جامعه شوند که در نهایت باعث کاهش سردرگمی در انتخاب شغل از طریق افراد جامعه می‌شود. بنابراین، اعمال دیدگاه‌های ذینفعان در تقویت مزیت رقابتی و عملکرد سازمان در بلندمدت تاثیرگذار است و مسئولیت‌پذیری در برابر ذینفعان را از طرف دانشگاه‌ها افزایش می‌دهد. مجموعه‌ای از این اقدام‌ها مانند تزریق محتوای اجتماعی و آموزش حساسیت اجتماعی، چالش‌انگیز کردن برنامه‌درسی دانشگاهی، آماده‌سازی دانشجویان برای مشاغل عمومی، آموزش و یادگیری مسئولیت اجتماعی، پژوهش‌محوری، پرورش افراد شایسته، ترویج اشکال مشارکت اجتماعی و همه عواملی که به نوعی به همکاری متقابل دانشگاه و جامعه بینجامد، می‌تواند نقش اجتماعی دانشگاه را برجسته نماید.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، برنامه‌ریزان و متخصصان آموزش عالی می‌توانند از نتایج این پژوهش بهره‌برداری کرده و برای بهبود وضعیت دانشگاه و کسب مزیت رقابتی از عوامل موثر شناسایی شده بر نقش اجتماعی نظام دانشگاه استفاده نمایند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که:

۱. در نظام آموزش دانشگاهی نیازهای مشاغل جامعه مدنظر قرار گیرد و بر اساس نیازها عمل شود که هم دچار کمبود و هم دچار افزایش نیروی انسانی در یک بخش نشود.
۲. نظام آموزش دانشگاهی سرشار از القای کنشگری اجتماعی باشد، برنامه‌ها در داخل دانشگاه محصور نماند و حداکثر ارتباط را با جامعه برقرار سازد.
۳. برنامه‌های آموزشی در جهت و راستای دیدگاه‌های ذینفعان جامعه باشد و به نوعی دانشگاه‌ها باید سیاست‌های حکمرانی خوب را دنبال کنند.
۴. در همه جای برنامه‌های درسی و آموزشی تعهد مشهود باشد و دانشجویان نسبت به جامعه به‌عنوان یک موجود زنده متعهد باشند و خود را ضامن ارتقای کیفیت زندگی در یک جامعه سالم بدانند.
۵. مطالبات اجتماعی و مسائلی که جوامع با آنها مواجه می‌باشند باید جزء برنامه‌های پژوهشی دانشگاه باشد و بتواند توصیه‌های سیاسی و اجرایی برای حل معضلات اجتماعی را تولید کند.
۶. همواره در برنامه‌درسی دانشگاه باید مسائل اخلاقی جامعه سرلوحه کار قرار گیرد تا زمینه پیشرفت جامعه فراهم شود.

تشکر و قدردانی

در پایان، از همه کسانی که به نحوی در این مطالعه سهیم بودند، تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Abdolvahabi M, Roshanaie A, Ahmadi OA, Jamali Ashtiani H. (2022). Studying the social factors effective on the improvement of organizational role (A case study: The employed woman at Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran). *Journal of Iranian Social Development Studies*. 14(1): 69-82. [Persian]
- Alzyoud SA, Bani-Hani K. (2015). Social responsibility in higher education institutions: Application case from the Middle East. *European Scientific Journal*. 11(8): 122-129.
- Avarideh S, Elmi M. (2010). A study of the factors affecting the rate of social and cultural participation of Payam-e-Nour university girl students. *Journal of Woman & Study of Family*. 3(9): 37-55. [Persian]
- Baghaei Sarabi A, Esmaceli MJ. (2010). The effective social factors on the academic identity of Islamic Azad University students. *Journal of social sciences*. 3(4): 175-203. [Persian]
- Brown-Luthango M. (2013). Community-university engagement: The Philippi city lab in Cape town and the challenge of collaboration across boundaries. *Higher Education*. 6: 309-324.
- Butcher J, Bezzina M, Moran W. (2011). Transformational partnerships: A new agenda for higher education. *Innovative Higher Education*. 36, 29-40.
- Coelho M, Menezes I. (2021). University social responsibility, service learning, and students' personal, professional, and civic education. *Frontiers in Psychology*. 12(617300): 1-8.
- Dima AM, Vasilache S, Ghinea V, Agoston S. (2013). A model of academic social responsibility. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. 9(38): 23-43.
- Dominguez-Gomez JA, Pinto H, Gonzalez-Gomez T. (2021). The social role of the university today: From institutional prestige to ethical positioning. *Contemporary Issues in Entrepreneurship Research*. 11: 167-182.
- Hollister RM, Wilson N, Levine P. (2008). Educating students to foster active citizenship. *Peer Review*. 10(2-3): 18-21.
- Hossein Gholizadeh R. (2011). Higher education relevancy with an accent on the social role of university in a knowledge-based society. *Higher Education Letter*. 4(13): 121-142. [Persian]
- Hoyt LM, Hollister RM. (2014). Strategies for advancing global trends in university civic engagement-The Talloires network, a global coalition of engaged universities. *All Ireland Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 6(1): 16916-16919.
- Koochi Nasrabadi M, Hamami A, Abidi N. (2016). Social factors affecting the trust of citizens to the municipal organizations (Case study: Municipality of Kashan). *Social Capital Management*. 3(3):369-389. [Persian]
- Leko Simic M, Sharma E, Kadlec Z. (2022). Students' perceptions and attitudes toward university social responsibility: Comparison between India and Croatia. *Sustainability*. 14(13763): 1-14.
- Moscardini A, Strachan R, Viasova T. (2020). The role of universities in modern society. *Studies in Higher Education*. 47(2): 1-19.
- Parsamoein K. (2018). Social factors affecting the formation of higher education (with emphasis on documentary). *Journal of Social Research*. 9(37): 23-46. [Persian]
- Roudgarnejad F, Kiakojouri K, Taheri A. (2011). The role of Islamic Azad University in the educational, cultural, social and economic affairs of women. *Journal of Woman and Culture*. 3(9): 33-44. [Persian]
- Sabeti M, Sepehr M, Ahmadi F. (2014). The role of higher education in national development. *Journal of Iranian Social Development Studies*. 6(4): 59-69. [Persian]
- Samani M, Shirzad Kobriya B, Mahmoudi A. (2022). Investigating the effective factors on the formation of social capital in universities with emphasis on the views of Imam Khomeini and developing an appropriate model for its development. *Journal of Iranian Social Development Studies*. 14(2): 237-254. [Persian]
- Semnani N, Hanifi F, Sharifi A. (2021). Identifying the factors affecting the components of social capital in education in order to provide a model to promote it. *Sociological Cultural Studies*. 12(3): 97-124. [Persian]